

**ČLEN KORESPONDENT ČSAV
VILÉM CHMELAŘ
(19. 11. 1892 – 21. 6. 1988)**

Ve věku 95 let zemřel v Brně dne 21. června 1988 nestor československých psychologů univ. prof. PhDr. Vilém Chmelař, DrSc., člen korespondent ČSAV.

Se zármutkem a úctou stojíme před tímto vskutku završeným životem a před dílem podivuhodně jednotným v jeho koncepčních záměrech a v jeho výsledcích. Přehlízíme tvůrčí vývoj vysokoškolského učitele a vědeckého pracovníka, život záměrně a systematicky proponovaný do tisíců a tisíců hodin a dnů soustředěné, neokázalé a s mimořádnou pílí konané vědecké, pedagogické a organizátorské práce.

Střední a starší generace psychologů znala prof. Chmelaře osobně a tak říkajíc důvěrně: nebylo žádné větší psychologické akce, aby se na ní prof. Chmelař nepodílel. Setkávali jsme se s ním jako s univerzitním učitelem a děkanem filozofické fakulty UJEP v Brně, později jako s čelným funkcionářem ČSAV a vedoucím akademického pracoviště, jako s aktivním účastníkem nesčetných vědeckých sympozií, odborných seminářů a vědeckých porad, jako s náročným, ale současně lidsky chápavým examinátorem v různých zkušebních komisích, jako s posuzovatelem disertačních, kandidátských, doktorských a habilitačních prací. Jeho vlastní vědecké práce z oblastí percepce, pozornosti a jiných kognitivních procesů jsou vynikající úrovně; prof. Chmelař byl mj. také jedním ze zakládajících členů časopisu *Československá psychologie* a po léta v něm působil jako člen redakční rady a zástupce vedoucího redaktora.

Chmelařův vědecký a organizátorský podíl na rozvoji moderní československé psychologie byl v minulosti již vícekrát obsáhle hodnocen z nejrůznějších aspektů (nejnověji O. Kolářiková při příležitosti pětadevadesátých narozenin prof. Chmelaře v r. 1987) a v budoucnu mu jistě budou věnovány další hodnotící studie. Chceme se proto nyní spíše zamyslet nad zakladatelským významem Chmelařovy osobnosti a jeho díla pro československou psychologickou vědu.

Prof. Chmelař patří k zakladatelské generaci moderní československé psychologie. Této generaci – vlastně jen hrstce jedinců, kladoucích základy nového oboru v mimořádně těžkých podmínkách – bylo dáno, aby nejen svým vědeckým dílem, nýbrž i příkladem osobních mravních kvalit a pracovního úsilí vytvářela vysoká a náročná měřítka a vzory pro vědeckou práci těm, kdo zvolili psychologii za svůj pracovní a životní obor.

Jednoroční studijní pobyt v Lipsku (1922–1923) a vůbec vliv tehdejších moderních proudů v německé psychologii zřejmě rozhodly o tom, že mladý posluchač filozofické fakulty Karlovy

univerzity v Praze V. Chmelař se rozhodl stát se nejen profesionálním psychologem, nýbrž že se v této nově se formující a běžnou občanskou a pracovní existenci nezajišťující disciplíně jednoznačně přiklonil k experimentální metodologii. Zakladatelská trojice brněnských psychologů (Rostohar – Chmelař – Kratina) tehdy, ve třicátých letech, vycházela z podnětů celostní a tvarové psychologie. Chmelařovi však byla Gestaltpsychologie (zejména v pojetí tzv. berlínské školy) právě jen odrazovým můstkem k tomu, aby psychologii v Československu systematicky propagoval a budoval na experimentálních základech. V českém prostředí pak vědomě navazoval na experimentální podněty J. E. Purkyně a na empirické pojetí psychologie prof. Krejčího. Ačkoliv měl mimořádně obsáhlé znalosti ze starší i novější filozofie, systematicky, ba přímo s jistou tvrdohlavou zaujatostí odmítal tehdejší tzv. filozofující psychologii. Jen s takovou tvrdohlavostí bylo patrně tehdy možné vytvářet samostatnou psychologickou vědní disciplínu, nezávislou na filozofii. Jak obtížné však bylo udržet a obhájit experimentální a empirickou orientaci nového vědního oboru v českém duchovním prostředí mezi oběma světovými válkami! Silně tehdy působil vliv duchovně orientované filozofie a historie, psychoanalýzy a bergsonismem utvářené francouzské psychologie.

Léta po 2. světové válce potvrdila správnost Chmelařovy empiricko-experimentální orientace. To už se prof. Chmelař po zásluze stal jednou z vůdčích osobností v psychologii. Pro Chmelařovu vědeckou opravdovost je však příznačné, že se ve složité poválečné situaci v psychologii a jiných vědách bránil (a ubránil) jednostrannému fyziologickému redukcionismu, který byl neústrojně vnášen do psychologie nesprávně pochopenou koncepcí I. P. Pavlova. Vědecký význam Pavlovův však prof. Chmelař uznával (pod jeho vedením vznikl v roce 1953 český překlad Pavlovových sebraných spisů).

My všichni, kdo jsme nějakým způsobem s prof. Chmelařem spolupracovali, si zřetelně uvědomujeme významný vliv, který jeho osobnost měla na každého z nás jednotlivě i na celou naši psychologickou obec. Prof. Chmelař byl nenápadný a skromný člověk; současně však projevoval mimořádnou vytrvalost při uskutečňování cílů a záměrů, o jejichž smyslu a ceně byl přesvědčen. V jedné z hodnotících studií byl označen jako životní strateg „drobných krůčků“; skutečně takovým byl. Tento životní postoj byl zřejmě výrazem jeho bytostné životní filozofie: celým svým založením byl vědcem dychticím po poznání a současně skromným a moudrým člověkem, který ví, že lidský pokrok je podmíněn drobnou a obětavou prací. Pracovitost profesora Chmelaře byla ohromující, vitalita neumořitelná. O jeho dochvilnosti se vyprávějí legendy: nevyskytl se případ, že by prof. Chmelař nesplnil nějaký úkol, k němuž se zavázal, že by promeškal termín nějakého odborného posudku nebo že by se nedostavil na nějaké důležité jednání. Za těmito drobnými, zdánlivě až anekdoticky vyostřenými vlastnostmi a činy se však skrývalo něco podstatného – mravní odpovědnost člověka a vědce.

Prof. Chmelař vtiskl československé psychologii nejen smysl pro výzkum reálných problémů, které je nutno řešit na vysoké teoretické a metodologické úrovni, nýbrž nám všem, svým žákům, ukázal i smysl a význam drobné vědecké práce, úctu ke zdánlivě nepatrným a často s obtížemi získávaným výsledkům a faktům a především vědomí, že psychologické poznání je neodmyslitelnou součástí poznání člověka, jeho přírodního a společenského prostředí.

Problémy a rozpory, které řešila zakladatelská generace Chmelařova, Rostoharova, Kratinova, Stavělova a Příhodova, zdaleka nejsou odbytou historickou záležitostí. V nové podobě, za změněných okolností a podmínek řešíme obdobné otázky i v současnosti. Staré

problémy jako by se nám vracely v novém převleku. Je proto stále aktuální mít na paměti zakladatelský význam a rozhodující úlohu těch, kdo stáli u zrodu moderní československé psychologie a po léta ji pozitivně ovlivňovali. Profesor Chmelař, na něhož budeme vždy s láskou a vděčností vzpomínat, má v naší vědě jedinečné, nezastupitelné a stále významné místo.

Jaroslav Hudeček